

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านผาคูบและชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ได้ปรับใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมในกระบวนการวิจัยได้แก่

3.1.1 ทีมวิจัยหลัก

- ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาคูบ ว่าที่ร้อยตรียุทธพล พักมงคล
- ครูโรงเรียนบ้านผาคูบ 3 คน ครูอุษณีย์ วงศ์ไชย ครูพิสมัย จิตตะครูจันทรา ตนะทิพย์
- ประธานกลุ่มเกษตรผสมผสาน คุณคุณยพร แก้วศรีวิสัย
- นักศึกษาปริญญาโท น.ส. จงรัก วงศ์ไชย

3.1.2 นักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 23 คน

3.2 ขั้นตอนการวิจัย

โครงการวิจัยนี้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วงคือ

3.2.1 ขั้นเตรียมการ

1.) ศึกษาชุมชน ผู้ศึกษาเข้าไปพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาและเทคโนโลยี การเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านผาคูบในปัจจุบัน และปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านผาคูบ

2.) หาผู้ร่วมทีมวิจัย ผู้ศึกษาหาผู้ที่มีความสนใจร่วมโดยการพูดคุยเสนอแนวคิดการทำวิจัย ชักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครองที่มีความสนใจในการมีส่วนร่วมการพัฒนาการเรียนการสอน

3.) การทำความเข้าใจกับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาและเทคโนโลยีและกลุ่มเกษตรผสมผสานถึงปัญหาและความจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

4.) ทำความเข้าใจ ปรัชญาหรือ และเปลี่ยนแนวคิด หรือทบทวนความรู้เดิมจาก คณะครูและชุมชน เพื่อสำรวจความต้องการของนักเรียนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ร่วมกัน กำหนดโจทย์การวิจัยหลัก และจัดทำโจทย์วิจัยรอง

3.2.2 ขั้นตอนดำเนินการ

- 1.) ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน 3 คน นักเรียน 23 คน และประธานกลุ่มเกษตรกร ผสมผสาน 1 คน ทำความเข้าใจการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม
- 2.) ทีมวิจัยหลักทำการ สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ นักเรียนเกี่ยวกับความต้องการ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้งานเกษตรตามศักยภาพหรือความต้องการของผู้เรียน
- 3.) ระดมความคิดเห็นของทีมวิจัยหลักและนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน
- 4.) ทีมวิจัยหลักและนักเรียนกำหนดแผนกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม
- 5.) นำแผนกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้และ เทคโนโลยี แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน มาจัดทำแผนการดำเนินการและนำเสนอให้ ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครู กลุ่มเกษตรกรผสมผสานเพื่อทำความเข้าใจ และร่วมดำเนินกิจกรรม ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้
- 6.) ทีมวิจัยหลักต้องสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันนำข้อมูลจากการสรุปกิจกรรม มาร่วมพิจารณา

3.2.3 ขั้นตอนบทเรียนและประเมินผล

- 1.) จัดกิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดประชุมวิเคราะห์ข้อมูล แบบมีส่วนร่วม ของทีมวิจัยหลักและนักเรียน
- 2.) จัดกิจกรรมสรุป และถอดบทเรียน โดยการจัดประชุมถอดบทเรียนของทีม วิจัยหลัก

3.3 สถานที่ดำเนินการวิจัย

- โรงเรียนบ้านผาตูป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1
- ชุมชนบ้านผาตูป ถนนน่าน – ทุ่งช้าง ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

3.4 วิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.4.1 การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้เลือกวิธีการนี้ในการลงไปสัมภาษณ์รายบุคคล โดยมีแนวคำถามมาเป็นประเด็นกว้างๆ ที่เป็นกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ที่ไม่ใช่แบบสอบถามต่อทีมวิจัยหลัก นักเรียน ที่เป็นตัวกำหนดการวางแผน วิธีการและทัศนคติต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมในลักษณะสถานการณ์การเรียนการสอนงานเกษตรที่เป็นอยู่ ความต้องการในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของนักเรียนด้านงานเกษตร โดยที่ผู้ศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการเข้าไปสัมภาษณ์

3.4.2 การสังเกต เป็นการสังเกตการณ์ที่ทีมวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในขณะดำเนินกิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เช่นการประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การระดมข้อมูล การออกไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ การสรุปบทเรียน โดยมีการบันทึกกระบวนการและถ่ายภาพกิจกรรมไว้ด้วย และการสังเกตการณ์ที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสพูดคุย สนทนา ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นการศึกษาถึงความรู้สึก การแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วม

3.4.3 การสนทนา (Dialogue) และอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) วิธีนี้ได้ใช้กับกลุ่มนักเรียน กลุ่มตัวแทนจากชุมชน โรงเรียน โดยการจัดประชุม ส่วนประเด็นที่จะสนทนาหรือซักถามกันนั้นจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับความต้องการในการจัดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อนำมาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

3.4.4 การจัดประชุม โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลและชุมชนในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ข้อมูลบริบทชุมชน ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนงานเกษตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หรือสิ่งที่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการในการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของโรงเรียนและชุมชน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือที่สามารถใช้ในการรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.5.1 นักศึกษาปริญญาโทเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพราะทำให้ครูในโรงเรียนและปราชญ์ผู้ปกครองในชุมชนให้ระดมโจทย์วิจัยที่มาจากทัศนะของครูในโรงเรียนและปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ปกครองเอง โดยเริ่มจากการปรับตัวให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชนและแสดงให้เห็นความ

ตั้งใจที่แสวงหาความรู้ร่วมกับโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดไว้วางใจ แล้วรับฟังข้อมูลต่างๆ ด้วยการแสดงออกซึ่งความจริงใจ ความเคารพในความคิดเห็นของครูในโรงเรียนและคนในชุมชน โดยเฉพาะนักเรียนและตัวแทนจากชุมชนที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษา คือไม่วิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงภูมิความรู้ในสิ่งที่คนในโรงเรียนและชุมชนพูด แต่ใช้วิธีซักถามเพิ่มเติมอย่างกระตือรือร้น และแสดงความคิดเห็นเท่าที่จำเป็นในการสร้างบรรยากาศในการสนทนา

3.5.2 กล้องถ่ายรูป โดยใช้บันทึกภาพบุคคล ภาพปรากฏการณ์ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการวิจัย

เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ ผู้วิจัยได้แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นรายการกิจกรรมต่างๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรม/ประเด็น	วิธีการรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. ศึกษาบริบทของชุมชน โรงเรียนและนักเรียน - ศึกษาชุมชน	การสัมภาษณ์ การสนทนา	ข้อมูล ทุดิย ภูมิ ได้แก่ ข้อมูลชุมชนบ้านผาคูบ ข้อมูลโรงเรียนบ้านผาคูบ
2. ศึกษาการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านผาคูบในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอน	การสังเกต การจดบันทึก	แบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์
3. ทำความเข้าใจทราบถึงปัญหาและความจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การสนทนา การสังเกต	การ ประ ชุม แบบ บ มี ส่วนร่วม : ผู้นำหมู่บ้าน / ตัวแทน กลุ่ม เกษตร ผสมผสาน / ผู้ปกครอง นักเรียน / นักเรียน
4. ป ร ี ก ษ า ห า ร ี อ แล ก เ ป ล ี ย น แ น ว ค ิ ด ทบทวนความรู้เดิม	การสนทนา การสังเกต	แบบสัมภาษณ์ / สนทนา การจดบันทึก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กิจกรรม/ประเด็น	วิธีการรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. พิจารณาโจทย์วิจัย และ โครงร่างการวิจัย ความ ต้องการของนักเรียน ครู ตัวแทนจากชุมชน	การสัมภาษณ์ การสนทนา การจัดทำแผนที่ทาง ความคิดของนักเรียน	การ ประ ชุม แบบ มี ส่วนร่วม : ผู้นำหมู่บ้าน / ตัวแทนกลุ่มเกษตร ผสมผสาน /ผู้ปกครอง นักเรียน / นักเรียน แบบสัมภาษณ์/สนทนา
6. หา ผู้ร่วม ทีม วิจัย หาผู้ที่มีความสนใจในการ มีส่วนร่วมการพัฒนาการ เรียนการสอน	การสัมภาษณ์ การสนทนา การจดบันทึก	การ ประ ชุม แบบ มี ส่วนร่วม : ผู้นำหมู่บ้าน / ตัวแทนกลุ่มเกษตร ผสมผสาน /ผู้ปกครอง นักเรียน / นักเรียน แบบสัมภาษณ์/สนทนา การจดบันทึก
7. ทำความเข้าใจ - ทราบถึงปัญหาและ ความจำเป็นต่อการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ - ป ร ี ก ษ า ห า ร ี อ แลกเปลี่ยนแนวคิด ทบทวนความรู้เดิม - พิจารณาโจทย์วิจัย และ โครงร่างการวิจัย ความ ต้องการของนักเรียน ครู ตัวแทนจากชุมชน - หาผู้ร่วมทีมวิจัย	1. การสัมภาษณ์ 2. การสนทนา 3. การสังเกต 4. การจดบันทึก 5. การจัดทำแผนที่ทาง ความคิดของนักเรียน	1. การ ประ ชุม แบบ มี ส่วนร่วม : ผู้นำหมู่บ้าน / ตัวแทนกลุ่มเกษตร ผสมผสาน /ผู้ปกครอง นักเรียน / นักเรียน 2. แบบสัมภาษณ์/สนทนา 3. การสังเกตการณ์ 4. การจดบันทึก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กิจกรรม/ประเด็น	วิธีการรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
8. โรงเรียนและชุมชน กำหนดการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้งาน เกษตรแบบมีส่วนร่วมและ การดำเนินการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้งาน เกษตรแบบมีส่วนร่วม	บันทึกภาพ การจดบันทึก / แบบการ สังเกตพฤติกรรม ใบงาน “การร่วมกิจกรรม”	การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การสนทนา บันทึกการร่วมกิจกรรม พัฒนากระบวนการเรียนรู้ (ใบงาน) แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน
9. การสรุปบทเรียนและ การประเมินผล	บันทึกภาพ การสนทนา สังเกต เสียงสะท้อนจากทีมวิจัย หลักและนักเรียน	การประชุมทีมวิจัยหลัก สรุปและถอดบทเรียนผล การดำเนินงาน การสังเกต การสัมภาษณ์

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการพิจารณาจากเวลา สถานที่ และบุคคล กระบวนการตรวจสอบข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างเก็บข้อมูล ทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงจนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุดทั้งนี้ในโครงการวิจัยนี้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่ต่างกัน สถานที่ต่างกัน และเวลาต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากการเก็บข้อมูลจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มเกษตรกรผสมผสานเป็นการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นเพียงครั้งเดียว ข้อมูลอาจคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการตรวจสอบอีกครั้งโดยการจัดประชุมเปรียบเทียบข้อมูลร่วมกับทีมวิจัยอีกครั้ง ข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนระหว่างผู้วิจัยและทีมวิจัยหลัก เพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะๆ เพื่อทบทวนการดำเนินงานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้งานเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะ (Attribute analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ให้สามารถตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือน/ความต่างจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยอื่นๆ และที่สำคัญได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้